

We hoeven niet bang te zijn dat de honingbij uitsterft

De bijensterfte wordt niet veroorzaakt door neonicotinen maar door de varroamijten.

Kees van Heemert

De auteur heeft lange ervaring met de Bijenhouderij in Nederland als rijksbijenteeltconsulent bij het vroegere ministerie van Landbouw en als commissielid van de wereldbijenorganisatie Apimondia.

In de *Volkskrant* van dinsdag 5 juli werd een alarmerend artikel van een imker geplaatst over neonicotinen ('Laat neonicotinoiden niet toe', door K. van der Poel). Als we de berichten moeten geloven, dan zou er dit keer minder gezoem te horen zijn door sterfte van bijenvolken als gevolg van een nieuwe groep van landbouwsecticiden: de neonicotinen, ook neonicotinoiden genoemd.

Er wordt wel een vergelijking gemaakt met de jaren zestig van de vorige eeuw, toen het boek *Dode Lente* van Rachel Carson verscheen. Daarin werden de grote milieuisico's van het gebruik van onder andere DDT beschreven en mede door dat boek is onderzoek naar biologische bestrijding op gang gekomen. Veel middelen die vroeger royaal met de

gifspraak toegepast werden, zijn al lang van de markt verdwenen. Maar we blijven afhankelijk van gewasbeschermingsmiddelen om voldoende voedsel voor de wereldbevolking te kunnen blijven produceren.

In verschillende landen worden neonicotinen op gewassen als aardappel, mais, suikerbiet en zonnebloem, maar ook op gewassen in kassen, gebruikt tegen schadelijke insecten. Een voordeel van het gebruik van deze middelen voor de boeren is dat ze in een zeer lage dosering heel gericht via het zaad kunnen worden toegepast en toch werkzaam zijn. Nadelen zijn dat de middelen, die zeer giftig zijn, bij verkeerd gebruik het oppervlaktewater verontreinigen en persistent zijn in het milieu. Daarom moeten de wettelijke toelatingen inderdaad worden aangepast.

Het is interessant om hier te vermelden dat de neonicotinen che-

Honingbij hoeft niet te vrezen voor Dode Lente

misch afgeleid zijn van nicotine, een acuut zenuwgif, dat ook in bijentabak zit dat veel imkers gebruiken voor het beroken van de volken zonder dat daardoor bijensterfte ontstaat.

De grote giftigheid van neonicotinen voor bijen onder laboratoriumomstandigheden is een feit, maar tot op heden is uit geen enkel veldonderzoek gebleken dat bijenvolken bij gebruik volgens de toelatingvoorschriften - aan neonicotinen doodgaan. Wel zijn er verschillende ongelukken geweest in Duitsland, Italië, Frankrijk en Slovenië, waar pneumatische zaaimachines insecticide van verkeerd behandeld zaaigoed de lucht in bliezen. Aan deze problemen is een eind gemaakt door verbetering van de zaaigoedbehandeling en door aanpassing van de zaaimachines.

Toen er tien jaar geleden berichten uit Frankrijk kwamen dat imkers na de zomer dode volken aantroffen die bij mais- en zonnebloemkweekers hadden gestaan, werd de relatie tussen neonicotinen en bijensterfte gelegd. Echter, na verbod van de middelen bleef de abnormale sterfte onder de bijen, vooral tijdens de winter, optreden.

Voor veel bijenonderzoekers is duidelijk dat deze sterfte niet door de nieuwe groep van bestrijdingsmiddelen werd veroorzaakt, maar door virussen overgebracht door varroamijten. Dit wordt ondersteund door het feit dat in de Belgi-

sche Ardennen en de Franse Jura, waar nooit neonicotinen zijn gebruikt, de wintersterfte regelmatig zo'n 30 procent is, terwijl 10 procent verlies normaal is. Overigens als volken door het gebruik van neonicotinen zouden zijn doodgegaan, zou dat niet na de winter maar direct na het gebruik in de zomer moeten zijn gebeurd, zoals meestal na blootstelling.

Ook het recente rapport van het Milieuprogramma van de Verenigde Naties (UNEP) bevestigt dat varroa wereldwijd de grootste bedreiging voor de bijen is en niet de pesticiden, zoals vorig jaar al stond in het gezaghebbende tijdschrift *Science*.

Met de berichten dat de neonicotinen de dood van bijenvolken tot gevolg hebben, worden de bijenhouders momenteel wel op het verkeerde been gezet: het kan onze aandacht afleiden van het bestrijden van varroamijten, de belangrijkste oorzaak van de sterfte. Tegen varroa zijn biologische middelen beschikbaar die de sterfte kunnen indammen, mits goed en consequent toegepast. Maar als de mijten al langere tijd in de volken zitten dan worden de virussen, die door de varroamijten als vector worden overgebracht, een belangrijke doodsoorzaak en wordt de bestrijding lastiger. En dan leggen soms grotere aantallen volken het loodje.

Dit laatste is een terechte zorg, want zo kan een bestuivingstekort ontstaan voor de vele gewassen die

Bijen keren terug naar hun korf.

Foto AFP/ Frank Rumpenhorst

voor de productie van vruchten en zaden afhankelijk zijn van bijen.

Het is interessant dat in januari de Rabobank een rapport publiceerde *The plight of the honey bee* (De moeilijke situatie rond de honingbij),

waarin het belang van voldoende bijenvolken - en daarmee van de bijenhouderij - voor de wereldvoedselproductie voor het voetlicht werd gebracht. Een derde van alle voedselproductie is mede afhankelijk van

de bestuiving door insecten. Omgekeerd is de toegevoegde waarde door honingbijen aan gewassen die door honingbijen bestoven zijn, inclusief de honingproductie, ongeveer 40 miljard euro.

Bijenhouders op het verkeerde been gezet

Ik vraag me af of de afname van de bijenvolken wel zo'n vaart zal lopen als in het Rabo-rapport wordt benadrukt. Uit de statistieken van de Europese Commissie van 2009 blijkt dat in Europa alle lidstaten gezamenlijk 14 miljoen bijenvolken hadden. De gegevens zijn afkomstig van de bijenhoudersorganisaties zelf en ten opzichte van 2002 is het aantal zelfs iets toegenomen. Dus ook al is er voortdurend sterfte van bijenvolken, toch lukt het de bijenhouders door het maken van kunstzwermen, het aantal volken aan het einde van het bijenseizoen weer op peil te krijgen.

En zolang honing in de winkel en bij de imker nog voor een normale prijs te koop is en de verhuurprijzen van bijenvolken voor de bestuiving niet hard stijgen, hoeft er geen angst te zijn dat de honingbij zal uitsterven.